

Sygn. akt **III AUa 566/16**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 grudnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marta Sawińska

Sędziowie: SSA Małgorzata Woźniak-Zendran

del. SSO Renata Pohl /spr./

Protokolant: st. sekr. sądowy Karolina Majchrzak

po rozpoznaniu w dniu 5 grudnia 2017 r. w Poznaniu

sprawy **E. M. (1)**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

o przyznanie prawa do renty socjalnej

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 29 grudnia 2015 r. sygn. akt IV U 567/14

1. **zmienia zaskarżony wyrok o tyle tylko, że przyznaje odwołującej E. M. (1) prawo do renty socjalnej do dnia 22 grudnia 2015r.;**
2. **w pozostałym zakresie apelację oddala.**

del. SSO Renata Pohl	SSA Marta Sawińska	SSA Małgorzata Woźniak-Zendran

UZASADNIENIE

Decyzją z 14 lutego 2014 r., znak (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił E. M. (1) przyznania prawa do renty socjalnej, ponieważ komisja lekarska ZUS uznała, że nie jest całkowicie niezdolna do pracy.

W prawem przepisany terminie E. M. (1) odwołała się od decyzji pozwanego, podnosząc, że od ósmego roku życia choruje na epilepsję. Od kilku miesięcy stan jej zdrowia uległ pogorszeniu. Ataki epilepsji zdarzają się kilka razy w tygodniu. Często występuje utrata przytomności, drgawki.

Odpowiadając na odwołanie pozwany wnosił o jego oddalenie.

Wyrokiem z 29 grudnia 2015 r. w sprawie IV U 567/14 Sąd Okręgowy w Zielonej Górze zmienił zaskarżoną decyzję, w ten sposób że przyznał odwołującej prawo do okresowej renty socjalnej, poczynając od 16 grudnia 2013 r. do 31 grudnia 2015 r.

Wydając powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy dokonał następujących ustaleń faktycznych:

E. M. (1), ur. (...), z kolejnym drugim wnioskiem o rentę socjalną wystąpiła 16 grudnia 2013 r. Lekarz Orzecznik orzeczeniem z 14 stycznia 2014 r. uznał, że nie jest ona całkowicie niezdolna do pracy. Wobec wniesienia przez odwołującą sprzeciwu od tego orzeczenia Komisja Lekarska ZUS orzeczeniem z 3 lutego 2014 r. orzekła, że odwołująca nie jest całkowicie niezdolna do pracy.

Na tej podstawie pozwany zaskarżoną decyzją odmówił odwołującej prawa do renty socjalnej.

Sąd Okręgowy rozpoznając odwołanie od tej decyzji dopuścił dowód z opinii biegłego lekarza neurologa. Biegły rozpoznał u odwołującej padaczkę z napadami uogólnionymi, na która choruje od 8 roku życia. Napady padaczkowe z utratą przytomności i drgawkami zdarzają się raz w tygodniu. Poza nimi występują częste epizody ogólnego osłabienia, które nie mają symptomatologii padaczkowej - możliwe, że są związane z zaburzeniami nerwicowymi. W ocenie biegłego padaczka utrudnia możliwość pracy ale jej nie uniemożliwia. Odwołująca nie na każdym stanowisku może pracować w warunkach chronionych.

Sąd Okręgowy na skutek wniesienia zastrzeżeń przez odwołującą w stosunku do tej opinii dopuścił dowód z opinii biegłego lekarza psychiatry, psychologa i innego neurologa, którzy rozpoznali u odwołującej zaburzenia lękowo-depresyjne oraz padaczkę lekooporną. W ich ocenie schorzenia z kręgu zaburzeń nerwicowych nie powodują niezdolności odwołującej do pracy. Całkowitą i okresową niezdolność do pracy powoduje padaczka. Lekarz leczący stwierdził pogorszenie stanu zdrowia pod postacią nasilenia częstości napadów od listopada 2013 r. Według biegłych odwołująca jest całkowicie niezdolna do pracy od złożenia zaświadczenia o stanie zdrowia, tj. od 12 grudnia 2013 r. na dwa lata.

Na wniosek pozwanego Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii uzupełniających biegłych neurologów. Biegły z zespołu biegłych podtrzymał swoją opinię o całkowitej i okresowej niezdolności odwołującej do pracy. Stwierdził, że według niego taka niezdolność występuje u osoby, u której leczenie dwoma lekami nie przynosiło rezultatu i trzeba było wprowadzić trzeci lek. Tego nie wziął pod uwagę pierwszy biegły neurolog. Ten ostatni w opinii uzupełniającej stwierdził, że bardzo trudno ocenić obiektywnie wpływ napadów padaczkowych na zdolność do pracy. Ostatecznie biegły ten z zakresu neurologii przychylił się do opinii neurologa z zespołu biegłych, który uznał odwołującą za całkowicie niezdolną do pracy.

Pozwany nie kwestionował opinii biegłych w ich ostatecznym kształcie. Jego zdaniem po dniu złożenia odwołania zaistniały nowe okoliczności w postaci włączenia do leczenia trzeciego leku przeciwpadaczkowego oraz zwiększenia się z 1 do 3 napadów padaczkowych w tygodniu.

Na podstawie powyższych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione.

Sąd Okręgowy powołując treść art. 4 ust. 1 ustawy z 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. 2013.982. ze zm.) uznał, że dowody przeprowadzone w sprawie wskazują na to, że odwołująca spełnia przesłanki, od których zależy uzyskanie prawa do renty socjalnej. Wynika to w sposób jednoznaczny z opinii biegłych sądowych psychologa, psychiatry a w szczególności dwóch biegłych neurologów. W zakresie oceny zdolności odwołującej do pracy Sąd Okręgowy oparł swe rozstrzygnięcie właśnie na tych opiniach, które w całości podzielił.

Sąd Okręgowy podkreślił, że początkowo jedyną sporną okolicznością w sprawie było ustalenie, czy odwołująca jest całkowicie niezdolna do pracy. Później, kiedy ta niezdolność nie była już kwestionowana przez pozwanego, należało również ocenić, czy w sprawie wystąpiły nowe okoliczności, które uzasadniałyby stosowanie art. 477¹⁴ § 4 k.p.c.

Sąd Okręgowy wskazał, iż biegli sądowi uznali, że odwołująca jest całkowicie, okresowo niezdolna do pracy. Jest to spowodowane padaczką lekooporną z częstymi, występującymi kilka razy w tygodniu atakami padaczkowymi. W ocenie biegłych orzeczenie Lekarzy orzeczników ZUS było niesłuszne. Nadto opinii biegłych nie kwestionował pozwany. Podnosił jedynie, że podstawą dla takiej opinii były nowe okoliczności, nieznanne lekarzom orzecznikom, co winno skutkować zastosowaniem przepisu art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. Te nowe okoliczności według pozwanego to włączenia do leczenia trzeciego leku przeciwpadaczkowego oraz zwiększenie się z 1 do 3 napadów padaczkowych w tygodniu. Stanowisko to Sąd Okręgowy uznał za błędne. Dokonując oceny stanu zdolności odwołującej do pracy druga biegła neurolog nie zrobiła tego bowiem w oparciu o nowe okoliczności, wskazując jednoznacznie i konkretnie na błąd w ocenie tego stanu popełniony przez lekarzy orzeczników oraz pierwszego biegłego neurologa. Zwiększenie częstotliwości ataków padaczkowych i ich występowanie 3-4 razy w tygodniu odnotowali już lekarze orzecznicy ZUS, wskazując to w podsumowaniu i uzasadnieniu swojego orzeczenia. Zdaniem Sądu Okręgowego właśnie to spowodowało zwiększenie do 3 stosowania leków przeciwpadaczkowych u odwołującej. Brak było zatem nowych okoliczności w sprawie, skutkujących stosowaniem art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. Były natomiast podstawy, aby już na etapie postępowania przed organem rentowym stwierdzić u odwołującej całkowitą niezdolność do pracy.

Mając na względzie te wszystkie okoliczności, w ocenie Sądu Okręgowego, nie sposób zasadnie twierdzić, że o uznaniu odwołującej przez biegłych sądowych za całkowicie niezdolną do pracy zadecydowały nowe okoliczności, nieznanych na etapie postępowania przed organem rentowym.

Mając to wszystko na względzie, w oparciu o art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję.

Apelację od powyższego wyroku wniósł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z., zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucono naruszenie:

1. art. 227 k.p.c. w zw. z art. 477¹⁴ § 4 k.p.c., poprzez niewyjaśnienie istoty sprawy, polegające na nieustaleniu, czy zwiększenie ilości napadów padaczkowych z 1 do 3 w tygodniu i wprowadzenie do terapii 3 leku na etapie badania przez biegłych sądowych, a po zakończeniu postępowania orzeczniczego przed organem rentowym, jest nową okolicznością dotyczącą stwierdzenia całkowitej niezdolności do pracy powstałą po dniu złożenia odwołania od zaskarżonej decyzji, czy jest to okoliczność wskazująca na pogorszenie stanu zdrowia w toku postępowania sądowego,
2. art. 477¹⁴ § 2 i 4 k.p.c., polegające na orzeczeniu co do istoty sprawy w ustalonym stanie faktycznym i przyznaniu odwołującej prawa do renty socjalnej,
3. art. 12 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, poprzez ich niezastosowanie i w konsekwencji błędne przyznanie wnioskodawczyni prawa do renty socjalnej na okres od dnia 16 grudnia 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r.

Wobec podniesionych zarzutów organ rentowy wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o jego zmianę i oddalenie odwołania.

Na rozprawie apelacyjnej E. M. (1) wniosła o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja organu rentowego zasługiwała na uwzględnienie w nieznacznej części.

W pierwszej kolejności Sąd Apelacyjny wskazuje, że każde postępowanie apelacyjne ma merytoryczny charakter i jest dalszym ciągiem postępowania rozpoczętego przed Sądem I instancji, bowiem zgodnie z treścią art. 378 § 1 k.p.c., Sąd II instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Sąd II instancji może dokonane przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne, podzielić i uznać za własne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1998 r., sygn. akt II CKN 923/97, OSNC

1999/3/60), albo może dokonać własnej odmiennej oceny zgromadzonego materiału dowodowego i przez to w sposób odmienny ustalić w danej sprawie stan faktyczny. Nadto wszelkie błędy popełnione przez sąd pierwszej instancji - poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości - powinny być w systemie apelacji pełnej cum beneficio novorum usuwane w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2017 r. w sprawie IV CZ 139/16).

Istota sporu, wyznaczona zakresem zaskarżenia, sprowadzała się do przesądzenia czy E. M. (1) jest osobą całkowicie niezdolną do pracy, a co za tym idzie, czy pozostaje uprawniona do renty socjalnej w okresie od dnia 16 lutego 2013 r. do 31 grudnia 2015 r. Nadto w wypadku uznania całkowitej niezdolności do pracy u odwołującej sporne jest czy okoliczności ją uzasadniające, znane były na etapie postępowania orzeczniczego przed organem rentowym, czy powstały na etapie postępowania przed Sądem I instancji i w związku z tym doszło do naruszenia art. 477⁽¹⁴⁾ § 4 k.p.c.

Zgodnie z art. 4 ustawy z 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. z 2013 r., poz. 982, zwanej dalej „u.r.s.”) renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia, w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia albo w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. Według art. 4 ust. 2 u.r.s. osobie, która spełnia ww. warunki przysługuje renta socjalna stała - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest trwała albo renta socjalna okresowa - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest okresowa. Natomiast według art. 5 u.r.s., ustalenia niezdolności do pracy i jej stopnia dokonuje Lekarz Orzecznik Zakładu na zasadach i w trybie określonym w ustawie z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 887 j.t., zwanej dalej „u.e.r.”). Zgodnie z art. 15 pkt 1 ustawy o rencie socjalnej w sprawach nieuregulowanych stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS, w tym regulacje art. 12 ust. 2 u.e.r., który zawiera definicję całkowitej niezdolności do pracy. Przypomnieć należy, że stosownie do art. 12 ust. 1 u.e.r. niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Zgodnie zaś z art. 12 ust. 2 u.e.r. całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy zarobkowej. Stan całkowitej niezdolności do pracy należy oceniać zarówno poprzez kryterium biologiczne (stan organizmu dotkniętego schorzeniami naruszającymi jego sprawność w stopniu powodującym całkowitą niezdolność do jakiejkolwiek pracy), jak i ekonomiczne (całkowita utrata zdolności do zarabkowania wykonywaniem jakiejkolwiek pracy). Oznacza to, że osobą całkowicie niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 2 u.e.r. jest osoba, która spełniła obydwa te kryteria, a więc jest dotknięta upośledzeniem zarówno biologicznym, jak i ekonomicznym. Przy ocenie stopnia i przewidywanego okresu niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy należy pamiętać o art. 13 ust. 1 u.e.r., który nakazuje uwzględnić stopień naruszenia sprawności organizmu, możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji oraz możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne.

Chociaż Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne oraz ocenę prawną poczynioną przez Sąd Okręgowy, skłaniające ten Sąd do zmiany zaskarżonej decyzji, to jednak na podstawie art. 382 k.p.c. wskutek wywiezionej apelacji i podniesionego zarzutu niewyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy tj. nie wyjaśnienia przez biegłych czy zwiększenie ilości napadów padaczkowych z 1 do 3 w tygodniu i wprowadzenie do terapii 3 leku na etapie badania przez biegłych sądowych, a po zakończeniu postępowania orzeczniczego przed organem rentowym, jest nową okolicznością dotyczącą stwierdzenia całkowitej niezdolności do pracy powstałą po dniu złożenia odwołania od zaskarżonej decyzji, czy jest to okoliczność wskazująca na pogorszenie stanu zdrowia w toku postępowania sądowego, uznał za konieczne uzupełnienie stanu faktycznego sprawy. Powyższe czyni zbyt liczny ponowne przytaczanie ustaleń oraz rozważań zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1998 r., I PKN 339/98, OSNAP 1999/24/776; z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 233/09, Lex nr 585720 i z dnia 24 września 2009 r., II PK 58/09, Lex nr 558303). Zaznaczenia w tym miejscu wymaga, że art. 386 § 4 k.p.c. sprzeciwia się uchylaniu zaskarżonych wyroków Sądów I instancji do ponownego rozpoznania, wtedy gdy wyrokowanie wymaga jedynie uzupełniającego przeprowadzenia postępowania dowodowego oraz wydania

wyroku przez Sąd II instancji, który orzeka także na podstawie materiału dowodowego zebranego w postępowaniu apelacyjnym, co w żadnym razie nie narusza konstytucyjnej gwarancji co najmniej dwuinstancyjnego postępowania sądowego (art. 176 Konstytucji) – por: Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2017 r. w sprawie II UZ 14/17 (Legalis nr 1604499).

Sąd Apelacyjny uzupełnił postępowanie dowodowe przez zobowiązanie biegłych neurologów M. K. i D. K. do wydania opinii uzupełniającej z uwzględnieniem nowej dokumentacji lekarskiej, przedłożonej przez E. M. i z ustosunkowaniem się do zastrzeżeń organu rentowego, zawartych w piśmie z 21 grudnia 2015 r., a w szczególności poprzez wyjaśnienie jaka jest rzeczywista częstotliwość napadów padaczkowych, kiedy został wprowadzony lek, skutkujący uznaniem całkowitej niezdolności do pracy u odwołującej, czy nastąpiło pogorszenie stanu zdrowia odwołującej, kiedy to nastąpiło, czy pogorszenie to daje podstawy do stwierdzenia całkowitej niezdolności za okres przed wydaniem orzeczenia komisji lekarskiej ZUS, czy w terminie późniejszym.

Po ponownym przeanalizowaniu akt sprawy i dokumentacji medycznej, biegła M. K. w opinii uzupełniającej z 20 kwietnia 2017 r. podtrzymała swoje dotychczasowe opinie, stwierdzając, że E. M. (1) jest całkowicie niezdolna do pracy. Biegła wskazała, że z wywiadu przeprowadzonego z odwołującą w 2015 r. wynika, że nowy lek padaczkowy został jej przydzielony w 2013 r. Okoliczność ta wynikała z pogorszenia się stanu zdrowia odwołującej, co zostało stwierdzone w zaświadczeniu o stanie zdrowia. Biegły D. K. w opinii uzupełniającej z 1 sierpnia 2017 r. potwierdził, że w dokumentacji medycznej nazwa trzeciego leku pojawiła się w dokumentacji poradni neurologicznej 26 lutego 2013 r., zatem trzeci lek wyłączony został w lutym 2013 r. w związku z utrzymującymi się napadami padaczkowymi lub ich nasileniem. Biegły wskazał, że z dokumentacji wynika, iż częstotliwość napadów padaczkowych to 2-3 razy w miesiącu lub 3 razy w miesiącu.

Biegli podtrzymali stanowisko, zgodnie z którym E. M. (1) jest niezdolna całkowicie do pracy od 12 grudnia 2013 r. do 12 grudnia 2015 r.

Opiniom tym Sąd Apelacyjny dał wiarę w całości, co skutkowało brakiem zasadnych przesłanek dla dyskwalifikowania konkluzji w nich zawartych, a co za tym idzie – zasadności i zgodności wniosków opinii z rzeczywistym stanem rzeczy. Opinie te wraz z odwołaniem się do treści wcześniej wydanych i podtrzymanych opinii mają charakter kompleksowy i rozwiewają wskazane przez organ rentowy zastrzeżenia. W ocenie Sądu Apelacyjnego powołani biegli wydali opinie, które są przekonujące, obiektywne, logiczne, wewnętrznie spójne i wyczerpujące.

Biegli stwierdzili, iż w związku z nasileniem się objawów padaczkowych u odwołującej w lutym 2013 r., i włączeniem kolejnego leku przeciwpadaczkowego odwołująca jest całkowicie niezdolna do pracy na okres 2 lat, począwszy od 12 grudnia 2013 r., tj. od dnia przedłożenia zaświadczenia o pogorszeniu stanu zdrowia. Żadna ze stron nie wniosła zastrzeżeń do przeprowadzonych w postępowaniu przed Sądem II instancji opinii.

W tym stanie rzeczy uznać należało, że Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że E. M. (1) jest całkowicie niezdolna do pracy, a niezdolność ta ma charakter okresowy. Nadto z uwagi na datę powstania przyczyn niezdolności do pracy, tj. luty 2013 r. słusznie uznał Sąd Okręgowy, że wdrożenie kolejnego leku i nasilenie ataków padaczkowych nie nastąpiło w czasie postępowania sądowego, lecz okoliczności te znane były Lekarzowi Orzecznikowi ZUS. Brak zatem nowych okoliczności w sprawie, skutkujących stosowaniem art. 477⁽¹⁴⁾ § 4 k.p.c. Były natomiast podstawy, aby już na etapie postępowania przed organem rentowym stwierdzić u odwołującej całkowitą niezdolność do pracy.

Dokonując analizy zasadności wydania zaskarżonego wyroku, Sąd Apelacyjny nie doszukał się usprawiedliwienia dla ustalenia całkowitej niezdolności do pracy, a w konsekwencji do przyznania odwołującej prawa do renty do 31 grudnia 2015 r. Zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych datę powstania niezdolności do pracy, trwałość lub przewidywany okres jej trwania ustala Lekarz Orzecznik ZUS. Z przeprowadzonych w niniejszym postępowaniu opinii wynika, że niezdolność E. M. do pracy trwa od 12 grudnia 2013 r., jednakże jest okresowa i trwa 2 lata. Nadto z treści art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej wynika, że świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek (...).

Wniosek o wypłatę świadczenia odwołująca złożyła w dniu 16 grudnia 2013 r., zatem jest ona uprawniona do renty w okresie od 16 grudnia 2013 r. do 12 grudnia 2015 r.

Uwzględniając powyższe okoliczności Sąd Apelacyjny w punkcie 1 wyroku na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok, poprzez przyznanie E. M. (1) prawa do renty socjalnej okresowej od 16 grudnia 2013 r. do 22 grudnia 2015 r. Przyznanie renty do 22 grudnia 2015 r. jest wynikiem oczywistej omyłki pisarskiej, bowiem okresowa niezdolność odwołującej do pracy trwała do 12 grudnia 2015 r. W punkcie 2 wyroku apelacja w pozostałej części na podstawie art. 385 k.p.c. podlegała oddaleniu jako bezzasadna.

del. SSO Renata Pohl	SSA Marta Sawińska	SSA Małgorzata Woźniak-Zendran